

VALSTYBĖS SKIRIAMOS TEISINĖS PAGALBOS BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE ĮVERTINIMAS (2003)

Rėmėjai ir bendradarbiaujančios institucijos: Atviros Lietuvos fondas, Vilniaus viešoji advokatų kontora

Tyrėjų grupė: D. Valatkevičius, L. Sesickas

Tyrimas buvo atliktas siekiant nustatyti ir įvertinti valstybės skiriamos teisinės pagalbos įtariamiesiems, kaltinamiesiems ar teisiamiesiems poreikį baudžiamosiose bylose parengtinio (ikiteisminio) tyrimo ir teismo nagrinėjimo metu. Valstybės skiriamos teisinės pagalbos poreikis buvo nustatomas analizuojant įvairių institucijų (Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros) ataskaitas bei anketuojant baudžiamąsias bylas. Taip buvo surinkti atitinkami duomenys apie valstybės skiriamų gynėjų dalyvavimą baudžiamosiose bylose. Tyrimo metu buvo anketuotos 1046 bylos – iš jų 670 arba 64 proc. anketuota Vilniaus regione, likusios 376, arba 36 proc. – Kauno regione. Teismuose anketuotos 1012 bylų, prokuratūrose – 34.

Tyrimo metu nustatyta, kad asmuo, pageidaujantis gauti valstybinę teisinę pagalbą, praktiškai visada ją gaudavo. Tyrimo metu nebuvo nustatyta nė vieno atvejo, kada asmeniui nebuvo paskirtas gynėjas nors pagal įstatymo reikalavimus turėjo būti paskirtas. Kita vertus, praktiškai kiekvienoje tyrimo metu anketuotoje byloje buvo pažeidžiamas įstatyminis reikalavimas valstybinę teisinę pagalbą skirti tik jos pageidaujantį pateikus turto ir pajamų deklaraciją ir kitus teisę gauti valstybinę teisinę pagalbą įrodančius dokumentus. Tokiu būdu daugiau kaip 30 proc. asmenų pasinaudojo teise gauti valstybinę teisinę pagalbą nesiaiškinant, ar jie realiai turi tokią teisę. Labai dažnai nesilaikoma norminio reikalavimo palikti baudžiamojoje byloje pažymą apie valstybinės teisinės pagalbos suteikimą ir apmokėjimą. Tokia pažyma buvo rasta tik 177 bylose. Be to, buvusios pažymos atspindėdavo tik tam tikros procesinės stadijos arba tik tam tikro advokato suteiktų teisinių paslaugų kiekį. Tokie teisėsaugos institucijų darbuotojų darbo trūkumai užkerta kelią sužinoti realų išlaidų valstybinei teisei pagalbai dydį.

Tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad valstybinės teisinės gynybos efektyvumą mažina tai, jog pakankamai dažnai bylos parengtinio (ikiteisminio) tyrimo ar teismo nagrinėjimo metu keičiasi byloje dalyvaujantys gynėjai. Iš 1046 tyrimo metu anketuotų bylų 571 byloje keitėsi valstybės paskirti gynėjai. Kai kuriose bylose gynėjai keisdavosi net po dvidešimt kartų. Tokia situacija ne tik silpnina įtariamojo, kaltinamojo ar teisiamojo gynybines pozicijas, neužtikrina jo konstitucinių garantijų, bet ir ilgina bylos nagrinėjimo laiką bei ganėtinais daug kainuoja – valstybei tenka mokėti už naujai į procesą įstojusio gynėjo susipažinimą su bylos medžiaga.

Apibendrinus bylų anketavimo metu surinktus duomenis, daroma išvada, kad valstybės skiriamos teisinės pagalbos teikimo mastai Lietuvoje yra dideli (apie 95 proc. teismuose išnagrinėtų bylų dalyvavo gynėjas, paskirtas *ex officio*). Kartu, vertinant tyrimo rezultatus bei atsižvelgiant į naujojo Baudžiamojo proceso kodekso nuostatas, daroma išvada, kad valstybės skiriamos teisinės pagalbos poreikis ateityje mažės. Tinkamai įgyvendinant Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo bei Baudžiamojo proceso kodekso reikalavimus, valstybės skiriami gynėjai turėtų dalyvauti 70-80 proc. baudžiamųjų bylų, nagrinėtų teisme